

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 631.115.11:637

*Стельмащук А.М.,
д.е.н., професор, головний науковий співробітник,
Подільський державний аграрно-технічний університет*

СИСТЕМНИЙ РОЗВИТОК ГАЛУЗЕЙ ТВАРИННИЦТВА В СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ І ПІДПРИЄМСТВАХ

Постановка проблеми. Тваринництво є важливою галуззю сільського господарства, вагомим потенціалом розвитку національної економіки та добробуту населення. Збалансований розвиток галузей рослинництва і тваринництва забезпечує, по-перше, безвідходне виробництво за рахунок раціонального використання побічної продукції і відходів від переробки продукції зазначених галузей; по-друге, зростання продуктивного потенціалу сільськогосподарських земель і процес екологізації на засадах органічного виробництва, суть якого полягає в забезпеченні землеробства органічними добривами, внесення у ґрунт яких повертає в природу значну кількість органічної маси, сприяє підвищенню його родючості за рахунок зростання вмісту гумусу, розвитку мікрофлори, інтенсифікації ґрунтоутворного процесу і кругообігу речовин в породі; по-третє, тваринництво забезпечує населення високоякісними, калорійними, дієтичними і вітамінізованими продуктами харчування, а промисловість - сировиною.

На жаль, в процесі реформування аграрного сектора економіки сільськогосподарське тваринництво України зазнає негативних змін. Відбувається масове скорочення поголів'я худоби, зокрема молочного стада, відповідно зменшуються обсяги виробництва продукції, що ставить під загрозу національну продовольчу безпеку. Одночасно знижується експортний потенціал країни та погіршується соціальна ситуація в сільській місцевості.

Однією з основних причин критичної ситуації в питанні розвитку тваринництва, зокрема молочного скотарства є відсутність системного підходу до функціонування галузі. Насамперед це стосується проблем розвитку селянських, фермерських господарств і невеликих сільськогосподарських підприємств, які займають в сукупному виробництві молока найбільшу частку продукції. Названі суб'єкти господарювання відчувають проблеми відсутності належних природних пасовищ, обґрунтованих закупівельних цін на молоко, реального ринку збуту молочної продукції та інших впливових чинників.

Враховуючи об'єктивну необхідність збільшення обсягів виробництва, з мінімальними затратами і високою якістю тваринницької продукції, важливим є системне дослідження проблем розвитку галузей тваринництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За наявних проблем розвитку тваринництва в Україні багато наукових досліджень та праць відомих науковців економістів-аграрників: В.Г. Андрійчука, О.М. Бородіної, А.Д. Діброви, С.М. Кваші, В.Я. Месель-Веселяка, М.В. Місюка, М.К. Пархомця, П.Р. Пуцентейла, П.Т. Саблука, О.М. Шпичака та інших присвячені саме цій проблемі. Аналіз результатів їх досліджень підтверджує різностороннє вивчення поставленої проблеми і напрацювання відповідних пропозицій щодо її вирішення. Проте, враховуючи сучасну кризову ситуацію в країні і негативні тенденції в галузях тваринництва, виникає об'єктивна необхідність продовження вивчення існуючих проблемних питань. Зокрема виникає доцільність розробки пропозицій щодо запровадження системного підходу до розвитку галузей тваринництва в селянських господарствах і підприємствах.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад і практичних пропозицій щодо системного підходу до розвитку галузей тваринництва в селянських господарствах і підприємствах.

Виклад основних результатів дослідження. Огляд літературних джерел за темою дослідження засвідчує, що для вирішення проблеми стабільного розвитку тваринництва і забезпечення населення продуктами харчування відповідно до встановлених норм існує три можливі стратегічні напрями [3; 8; 9; 10]:

- перший з них передбачає домінування продукції тваринного походження, виробленої особистими селянськими господарствами, що призведе до збереження дрібнотоварного виробництва виникнення труднощів із заготівлею та збутом такої продукції, зниження її якості, неможливості впровадження передових технологій виробництва продукції тваринного походження;

- другий - забезпечення населення продукцією тваринного походження шляхом її імпорту, що призведе до згортання вітчизняного виробництва такої продукції, залежності внутрішнього споживчого ринку від її імпорту;

- третій – направлений на створення великотоварного виробництва, концентрацію державних фінансових ресурсів для забезпечення стабільного розвитку тваринництва, підвищення ефективності виробництва і якості продукції тваринного походження, що призведе до дефіциту робочих місць, деградації продуктивних якостей сільськогосподарських земель і знищення сільських територій.

Детальний аналіз всіх трьох напрямів розвитку тваринництва показує, що явного пріоритету не має жоден з них. Тут найбільш доцільним є раціональне поєднання першого і третього напрямів, яке має сприяти розвитку науково-технічного прогресу в галузі, виробництву екологічнобезпечної продовольчої продукції і зростанню потенціалу села.

Аналіз стану розвитку тваринництва за період з 1990 року до сучасного періоду підтверджує стабільну динаміку зменшення обсягу виробництва продукції тваринного походження і поголів'я сільськогосподарських тварин. Зокрема, за останній рік, станом на початок 2016 р., загальна чисельність поголів'я великої рогатої худоби (за даними Держкомстату України) скоротилася на 3,4%, у т.ч. корів – на 4,2%, свиней – на 3,7%, овець та кіз – на 3,3%, птиці всіх видів – на 4,4%. В результаті безперервного скорочення поголів'я худоби населення країни забезпечене власним виробництвом лише наполовину від раціональної норми споживання молока і м'яса. При цьому важливо відзначити, що основну частку (3/4) обсягу зазначеної продукції забезпечують дрібні товаровиробники.

В процесі дослідження встановлено, що основними причинами виникнення проблеми є: диспаритет між цінами на молоко, м'ясо, інші види тваринницької продукції і цінами на матеріально-технічні виробничі ресурси, внаслідок переважаючого зростання останніх; низька платоспроможність населення; висока енергоємність виробництва одиниці продукції тваринного походження, виконаних робіт і наданих послуг; морально застаріла організація виробництва продукції тваринного походження; зменшення обсягу експорту продукції тваринного походження; недосконалість: системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з питань тваринництва; фінансово-економічного механізму державної підтримки тваринництва; механізму державного регулювання імпорту продукції тваринного походження та надання кредитів вітчизняним виробникам такої продукції; системи організації виробництва продукції тваринного походження; неузгодженість процесів виробництва, переробки і реалізації продукції тваринного походження [1; 2; 4; 5].

Результати проведеного економічного аналізу причин низького рівня ефективності тваринництва підтверджують доцільність використання системного підходу до розвитку галузі.

На рис. 1 представлена структурна схема системного підходу до розвитку галузей тваринництва в селянських господарства і підприємствах.

Рис. 1. Структурна схема системного підходу до розвитку галузей тваринництва в селянських господарства і підприємствах

Джерело: розробка автора

Як видно з рис. 1, в теорії і практиці можливе функціонування трьох видів систем – матеріальні, виробничі і абстрактні.

Система (грец. Systema – ціле, що складається з частин, сполучення) – це багато компонентів, які знаходяться у певному співвідношенні і взаємозв'язках між собою, утворюють певну взаємозалежну цілісність. Для пізнання закономірностей зміни системи і визначення вірогідних позитивних чи негативних наслідків цих змін важливе значення має в'ясування особливостей взаємодії головних складових частин системи. Це здійснюється методом системного аналізу, яким повинні володіти всі фахівці вищої кваліфікації [6; 7].

Виділяють матеріальні, виробничі і абстрактні системи. Серед матеріальних систем є системи неживої і живої природи. У живій природі організми окремих рослин і тварин часто розглядають як системи. У неживій природі виділяють системи фізичні, хімічні, геологічні, космічні тощо. У біології розглядають як самостійні системи популяції, таксономічні одиниці, види, екосистеми (що включають елементи живої і неживої природи).

Серед виробничих систем найбільш складною, багатогранною і дуже важливою для життя людини є система агропромислового комплексу, сільського господарства взагалі і зокрема тваринництва. Вони залежать від всього комплексу системоутворюючих факторів – біологічних, екологічних, природно-кліматичних, економічних, організаційно-господарських, соціально-демографічних, науково-технічних, політичних тощо. Якраз ці компоненти повинні враховуватись при здійсненні системного аналізу цих систем.

Абстрактні системи – це поняття, теорії, закони, закономірності, гіпотези.

Система ведення сільськогосподарського тваринництва – це сукупність соціально-економічних, організаційних, технічних принципів побудови і ведення виробництва для конкретних умов з метою задоволення потреби суспільства в сільськогосподарських продуктах. Раціональна система розвитку тваринництва є серцевиною, основною складовою організаційно-господарського плану будь-якого підприємства.

На формування і розвиток системи розвитку тваринництва конкретного господарства впливає сукупність факторів і умов виробництва. У комплексі системоутворюючих факторів (рис. 1) вирішальне значення має ресурсний потенціал господарства, тобто кількісний і якісний стан матеріально-технічних, трудових і земельних ресурсів.

Всі системоутворюючі фактори направлені на створення умов для забезпечення стабільного розвитку тваринництва шляхом підвищення продуктивності тварин, зменшення енергоємності виробництва одиниці тваринницької продукції, за рахунок оптимізації структури енергоспоживання під час виробництва такої продукції, створення системи нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів, використання альтернативних видів палива та відновлювальних джерел енергії, запровадження екологічно безпечних технологічних процесів виробництва продукції тваринного походження, забезпечення продовольчих потреб держави, збільшення обсягу експорту зазначеної продукції, удосконалення системи державного контролю у галузі тваринництва [2; 4; 5; 10].

У основі функціонування системи розвитку тваринництва лежать об'єктивні загальні закони, такі як закон збереження і закон безперервного розвитку, які пояснюють суть і природу прагнення системи до рівноваги, і її стійкість.

В сучасних умовах, коли постійно змінюється зовнішнє середовище, ускладнюються технології і стають більш різноманітними цілі тваринницького підприємства, об'єктивною необхідністю стає структурна перебудова виробництва і, перш за все, системи управління ним. В цих умовах доцільно застосування системних принципів сучасного менеджменту для створення організаційно-економічної моделі управління виробничим підприємством та адаптації її на практиці. Ці принципи такі: децентралізація вертикальних структур і посилення горизонтальних зв'язків, які забезпечували б цілеспрямовану активізацію діяльності людей; орієнтація менеджменту не на процеси діяльності, а на кінцеві результати; ефективне поєднання п'яти чинників виробництва: капіталу, матеріалів, інформації, людей і організації, головним з яких є людина; організація систематичного контролю за станом усіх елементів менеджменту на базі зворотного зв'язку між об'єктом і суб'єктом управління; якісне поєднання саморозвитку, групової діяльності, ділової активності, масового новаторства, які б забезпечували якість роботи, продукції і, взагалі, ефективність підприємства; активізація інноваційної роботи з метою оволодіння новими нішами ринку на основі економічної мотивації праці [1; 6; 7; 8].

Нині важливим фактором підвищення ефективності тваринництва є розміщення переробної промисловості на селі, на тваринницьких фермах. Необхідно, щоб вона належала виробникам тваринницької продукції. Це буде фактором закріплення висококваліфікованих кадрів на селі, зміцнить соціальну і побутово-культурну інфраструктуру села (дороги, дитячі та освітні заклади).

В умовах агропромислової інтеграції потрібно, аби обсяги, асортимент і якість сільськогосподарської продукції відповідали виробничим планам переробних підприємств і щоб сировина рівномірно протягом року надходила на переробку.

Однією з галузей тваринництва селянських господарств і підприємств є скотарство, яке дає практично все молоко, близько 50% м'яса, виробленого в країні, та іншу цінну і необхідну

національному господарству продукцію. Для забезпечення ефективного і конкурентоспроможного розвитку галузі необхідно дотримуватися системного підходу щодо реалізації всіх системоутворювальних факторів.

Особливу увагу необхідно надати питанням відтворення маточного поголів'я як основного засобу виробництва в галузі. В умовах запровадження машинного доїння корів виникає необхідність впровадження такої системи відтворення маточного стада, яка сприяла б швидкому створенню нового типу високопродуктивних тварин, пристосованих до механічного доїння.

Важливість проблеми викликала необхідність узагальнення новітніх наукових даних і передового досвіду з оцінки та відбору тварин в умовах прогресивної технології виробництва молока, ефективності різних темпів щорічного оновлення маточного поголів'я, спрямованому вирощуванню ремонтного молодняка, вдосконалення організаційних методів підвищення відтворювальної здатності корів [9; 11].

Найбільш важливим показником, що характеризує інтенсивність відтворення, є кількість телят, одержуваних за календарний рік від кожних 100 корів або 100 корів і нетелів, а також від 100 корів та телиць старше 18-24 місяців. Оптимальним вважається одержання від кожної корови протягом року одного теляти. При добре організованому відтворенні, нормальній, повноцінній, збалансованій за основними поживними речовинами годівлі, за умови отелення корови на початку року, в кінці року можна отримати друге теля [9; 11].

Особливо важливу роль в ефективності тваринництва відіграє його кормозабезпечення. Зокрема, вагоме значення мають зелені корми, які є основними при літньому утриманні більшості видів сільськогосподарських тварин. Частка їх в літньому раціоні великої рогатої худоби і овець, залежно від зони, становить 60-80 %. На Поліссі худоба випасається влітку 150-160 днів, в Лісостепу – 160-180 і в Степу – до 200 днів [2; 9].

Одним із шляхів інтенсифікації лучного кормовиробництва та зміцнення кормової бази є створення і раціональне використання культурних пасовищ, особливо зрошуваних, на яких незалежно від погодних умов одержують по 80-100 ц/га і більше кормових одиниць, збалансованих за протеїном, мінеральними речовинами і вітамінами, що в 2-3 рази дешевше, ніж вирощування інших зелених кормів. За пасовищний період господарства отримують понад 60% річного надою молока [2; 4; 9].

Випасання корів на культурних пасовищах та покращених громадських природних пасовищах сприяє оздоровленню тварин, підвищенню стійкості їх організму до захворювань, особливо туберкульозу, створює умови для одержання повноцінного приплоду і розвитку молодняка та зумовлює збільшення його приросту на 25-30%. Особливо важливе значення мають культурні пасовища як фактор значної економії матеріально-технічних засобів та енергоресурсів [4; 9].

В зарубіжних країнах таким пасовищам надається велике значення. Так, у США і Канаді за останні роки їхні площі збільшились в 1,5 рази. У низці господарств США вони займають майже половину площ сільськогосподарських угідь. В деяких західноєвропейських країнах культурні пасовища займають 70-85% всіх земель під багаторічними травами. У Данії з пасовищ отримують 80% кормів [3; 8].

Забезпечення стабільного розвитку тваринництва потребує концентрації фінансових, матеріально-технічних, управлінських ресурсів, залучення наукового потенціалу. На сьогодні необхідно вжити заходів до підвищення інвестиційної привабливості тваринництва, технічної і технологічної модернізації виробництва продукції тваринного походження, поліпшення її якості та просування на зовнішній ринок, приведення системи контролю за безпечністю та якістю продукції тваринного походження і санітарного контролю у сфері її виробництва у відповідність до міжнародних вимог.

Висновки з проведеного дослідження. 1. Виявлено масове скорочення поголів'я худоби, зокрема молочного стада, відповідно зменшуються обсяги виробництва продукції, що ставить під загрозу національну продовольчу безпеку.

2. Визначено, що однією з основних причин критичної ситуації в питаннях розвитку тваринництва, зокрема молочного скотарства є відсутність системного підходу до функціонування галузі. Встановлено, що основними причинами виникнення проблеми є: диспаритет цін на продукцію тваринництва і на матеріально-технічні ресурси для її виробництва; низька платоспроможність населення; відсутність належного фінансово-економічного механізму державної підтримки тваринництва.

3. Обґрунтовано, що система ведення сільськогосподарського тваринництва - це сукупність соціально-економічних, організаційних, технічних принципів побудови і ведення виробництва для конкретних умов з метою задоволення потреби суспільства в сільськогосподарських продуктах.

4. Визначено комплекс системоутворюючих факторів направлених на створення умов для забезпечення стабільного розвитку тваринництва та системні принципи сучасного менеджменту для створення організаційно-економічної моделі управління процесом підвищення ефективності тваринництва. Встановлено, що важливими факторами підвищення ефективності тваринництва є забезпечення худоби культурними пасовищами і розміщення переробної промисловості на сільських територіях.

Бібліографічний список

1. Амбросов В. Эффективность использования факторов расширенного воспроизводства в аграрном секторе / В. Амбросов // Экономика Украины. – 2009. – № 1. – С. 67–73.
2. Бовсуновський В.В. Особливості розвитку ринку продукції тваринництва в Україні / В.В. Бовсуновський // Науково-технічний бюлетень ІТ НААН. – 2012. – № 108. – С. 29–36.
3. Бондаревська К.В. Тенденції розвитку аграрного сектору економіки України / К.В. Бондаревська // Економіка АПК. – 2014. – № 11. – С. 36–42.
4. Іванух Р.А. Аграрна економіка і ринок / Р.А. Іванух, С.Л. Дусановський, Є.М. Білан. – Тернопіль: "Збруч", 2003. – 305 с.
5. Кваша С.М. СОТ та пріоритети аграрної економічної науки / С.М. Кваша // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 8–12.
6. Ковалів В.М. Модернізація системи державної підтримки сільськогосподарських підприємств / В.М. Ковалів, В.І. Волохов // Фінанси України. – 2014. – № 9. – С. 52–64.
7. Кропивко М.М. Мотивація як основний чинник розвитку господарств населення / М.М. Кропивко // Економіка АПК. – 2014. – № 11. – С. 29–35.
8. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 182 с.
9. Стратегія розвитку м'ясного скотарства в Україні у контексті національної продовольчої безпеки / М.В. Зубець, І.В. Гузев та ін. – Укр. акад. аграр. наук, Ін-т розведення і генетики тварин. – К. : Аграрна наука, 2005. – 176 с.
10. Супіханов Б.К. Перспективи розвитку агропромислового комплексу в умовах членства України в СОТ та формування зони вільної торгівлі з ЄС / Б.К. Супіханов // Економіка АПК. – 2008. – № 11. – С. 138–144.
11. Технологія м'яса та м'ясних продуктів / [Бережа І.Г., Гончаров Г.І., Кишенько І.І. та ін.]; за ред. М.М. Клименка. – К. : Вища освіта, 2006. – 640 с.

References

1. Ambrosov, V. (2009), "Efficiency of use factors of expanded reproduction in the agricultural sector", *Ekonomika Ukrainy*, no. 1, pp. 67–73.
2. Bovsunovskyi, V.V. (2012), "Features of livestock production market development in Ukraine", *Naukovo-tekhnichnyi biuletyn IT NAAN*, no. 108, pp. 29–36.
3. Bondarevska, K.V. (2014), "The leading tendencies of the development of agrarian sector of Ukraine", *Ekonomika APK*, no. 11, pp. 36–42.
4. Ivanukh, R.A., Dusanovskyi, S.L. and Bilan, Ye.M. (2003), *Ahrarna ekonomika i rynek* [Agrarian economy and market], "Zbruch", Ternopil, Ukraine, 305 p.
5. Kvasha, S.M. (2008), "WTO and priorities of agrarian economic science", *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 8–12.
6. Kovaliv, V.M. and Volokhov, V.I. (2014), "Modernization of public support of agricultural enterprises", *Finansy Ukrainy*, no. 9, pp. 52–64.
7. Kropyvko, M.M. (2014), "Motivation as a key factor of the development of population's households", *Ekonomika APK*, no. 11, pp. 29–35.
8. Lupenko, Yu.O. and Mesel-Veseliak, V.Ya. (2012), *Stratehichni napriamy rozvytku silskoho gospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku* [Strategic directions of development of agriculture in Ukraine for the period till 2020], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, 182 p.
9. Zubets, M.V., Huziev, I.V. et al. (2005), *Stratehiia rozvytku miasnoho skotarstva v Ukraini u konteksti natsionalnoi prodovolchoi bezpeky* [Strategy of Cattle Breeding Development in Ukraine in the Context of National Food Security], Ukrainian Academy of Agrarian Sciences, Institute of Animal Breeding and Genetics, Agricultural Science], Ahrar. nauka, Kyiv, Ukraine, 175 p.
10. Supikhanov, B.K. (2008), "Prospects of development of agricultural complex in terms of Ukraine's membership in the WTO and the formation of a free trade zone with the EU", *Ekonomika APK*, no. 11, pp. 138–144.
11. Bereza, I.H., Honcharov, H.I., Kyshenko, I.I. et al. (2006), *Tekhnolohiia miasa ta miasnykh produktiv* [Technology of meat and meat products], Vyshcha osvita, Kyiv, Ukraine, 640 p.

Стельмашук А.М. СИСТЕМНИЙ РОЗВИТОК ГАЛУЗЕЙ ТВАРИННИЦТВА В СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ І ПІДПРИЄМСТВАХ

Мета. Обґрунтування теоретичних засад і практичних пропозицій щодо системного підходу до розвитку галузей тваринництва в селянських господарствах і підприємствах.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: діалектичний, індукції і дедукції та теоретичного узагальнення – для виявлення і оцінки ситуації щодо розвитку галузей тваринництва в селянських господарствах та підприємствах; абстрактно-логічний і стратегічного

обґрунтування - для визначення комплекс системуютьорючих факторів забезпечення стабільного розвитку тваринництва та системних принципів управління процесом підвищення ефективності тваринництва.

Результати. Виявлено масове скорочення поголів'я худоби, зокрема молочного стада, відповідно зменшуються обсяги виробництва продукції, що ставить під загрозу національну продовольчу безпеку. Визначено, що однією з основних причин критичної ситуації в питаннях розвитку тваринництва, зокрема молочного скотарства є відсутність системного підходу до функціонування галузі. Встановлено, що причинами виникнення проблеми є: диспаритет цін на продукцію тваринництва і на матеріально-технічні ресурси для її виробництва; низька платоспроможність населення; відсутність належного фінансово-економічного механізму державної підтримки тваринництва. Обґрунтовано, що система ведення сільськогосподарського тваринництва - це сукупність соціально-економічних, організаційних, технічних принципів побудови і ведення виробництва для конкретних умов з метою задоволення потреби суспільства в сільськогосподарських продуктах. Визначено комплекс системуютьорючих факторів забезпечення стабільного розвитку тваринництва та системні принципи управління процесом підвищення ефективності тваринництва. Встановлено, що важливими факторами підвищення ефективності тваринництва є забезпечення худоби культурними пасовищами і розміщення переробної промисловості на сільських територіях.

Наукова новизна. Визначено комплекс системуютьорючих факторів, направлених на створення умов для забезпечення стабільного розвитку тваринництва, та системні принципи управління процесом підвищення ефективності тваринництва.

Практична цінність. Отримані результати дослідження направлені на забезпечення системного, ефективного розвитку галузей тваринництва в селянських господарствах і підприємствах.

Ключові слова: галузі тваринництва, системний розвиток, селянські господарства і підприємства.

Stelmashchuk A.M. SYSTEM DEVELOPMENT OF LIVESTOCK INDUSTRIES AT PEASANT FARMS AND ENTERPRISES

Purpose. The aim of the article is to substantiate theoretical principles and practical proposals for the systematic approach to the development of livestock industries at peasant farms and enterprises.

Methodology of research. General scientific and special methods were used during the research process, including: dialectical, induction and deduction and theoretical generalization – to identify and assess the situation regarding the development of industries livestock farms and enterprises; abstract and logical and strategic substantiation – to determine the complex of systemically formed factors for ensuring sustainable livestock development and system principles for management of the process for improving the efficiency of livestock.

Findings. Massive reduction in livestock numbers is revealed in the articles, including dairy herd, accordingly volumes of production are reduced that threatens national food security. It is determined that one of the major causes of the critical situation in issues of livestock development, including dairy is the lack of a systematic approach to the functioning of the industry.

It is established that the causes of emergence of the problem is: disparity in prices for animal products and material and technical resources for its production; low solvency of the population; lack of adequate financial and economic mechanism of state support for livestock. It is substantiated that the system of conducting agricultural livestock is a set of social and economic, organizational, technical principles of construction and maintenance of production for specific conditions to meet the needs of society in agricultural products.

The complex of systemically formed factors for ensuring sustainable livestock development and system principles for management of the process for improving the efficiency of livestock is determined. It is established that the important factors for improving the efficiency of livestock is to provide cattle with cultivated pastures and location of the processing industry in rural areas.

Originality. The complex of systemically formed factors that are aimed at creation of conditions for sustainable of livestock development and system principles for management of the process for improving the efficiency of livestock is determined.

Practical value. The obtained results of research are aimed at providing systematic, efficient development of livestock industries at peasant farms and enterprises.

Key words: livestock industry, system development, peasant farms and enterprises.

Стельмашук А.М. СИСТЕМНОЕ РАЗВИТИЕ ОТРАСЛЕЙ ЖИВОТНОВОДСТВА В КРЕСТЬЯНСКИХ ХОЗЯЙСТВАХ И ПРЕДПРИЯТИЯХ

Цель. Обоснование теоретических основ и практических предложений относительно системного подхода к развитию отраслей животноводства в крестьянских хозяйствах и предприятиях.

Методика исследования. В процессе исследования использованы общенаучные и специальные методы, в частности: диалектический, индукции и дедукции и теоретического обобщения - для выявления и оценки ситуации по развитию отраслей животноводства в крестьянских хозяйствах и предприятиях; абстрактно-логический и стратегического обоснования - для определения комплекс системобразующих факторов обеспечения устойчивого развития животноводства и системных принципов управления процессом повышения эффективности животноводства.

Результаты. Обнаружено массовое сокращение поголовья скота, в частности молочного стада, соответственно уменьшаются объёмы производства продукции, что ставит под угрозу национальную продовольственную безопасность. Определено, что одной из основных причин критической ситуации в вопросах развития животноводства, в частности молочного скотоводства является отсутствие системного подхода к функционированию отрасли. Установлено, что причинами возникновения проблемы являются: диспаритет цен на продукцию животноводства и на материально-технические ресурсы для ее производства; низкая платёжеспособность населения; отсутствие надлежащего финансово-экономического механизма государственной поддержки животноводства. Обосновано, что система ведения сельскохозяйственного

животноводства - это совокупность социально-экономических, организационных, технических принципов построения и ведения производства для конкретных условий с целью удовлетворения потребности общества в сельскохозяйственных продуктах. Определён комплекс системообразующих факторов обеспечения устойчивого развития животноводства и системные принципы управления процессом повышения эффективности животноводства. Установлено, что важными факторами повышения эффективности животноводства являются обеспечение скота культурными пастбищами и размещения перерабатывающей промышленности на сельских территориях.

Научная новизна. Определён комплекс системообразующих факторов, направленных на создание условий для обеспечения стабильного развития животноводства, и системные принципы управления процессом повышения эффективности животноводства.

Практическая ценность. Полученные результаты исследования направлены на обеспечение системного, эффективного развития отраслей животноводства в крестьянских хозяйствах и предприятиях.

Ключевые слова: отрасли животноводства, системное развитие, крестьянские хозяйства и предприятия.